

Geográfus Hírlevél 29.

Következő szám várható megjelenése: 2013. június közepe
Hírzárás: 2013. június eleje

Szeged, 2013. március 7.

Tartalom

Köszöntő

Dr. Tövissi József 85 éves (<i>Frisnyák Sándor, Budapest/Isaszeg/Nyíregyháza</i>)	3
--	---

Beszámoló

Új eredmények az MTA által támogatott földtudományi kutatások köréből (<i>Szalma Kata, Budapest/Lille</i>).....	4
--	---

Emlékezés

A Mester....elment ... a Cegléd – Szeged – Békéscsaba – Pécs állomásokat érintve Emlékek Dr. Tóth József (1940-2013) egyetemi tanáról (<i>Csatári Bálint, Kecskemét/Szeged</i>)	7
---	---

Könyvajánló

Nem csak a Bihar (<i>Mari László, Budapest</i>)	10
Debreceni ajánló (<i>Barta Károly, Szeged</i>).....	11

Hírek

Tudományos és oktatási események	13
--	----

Dr. Tövissi József 85 éves

2012. november 10-én a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem Földrajzi Kara amfiteátrumában ünnepi tudományos ülésen köszöntötték dr. Tövissi József geográfus professzort 85. születésnapja alkalmából. Az Erdélyben élő földrajztudósok és a rokontudományok művelői az ünnepi alkalomra megjelentették a *Collegium Geographicum* periodika különszámát, benne Tövissi József életművének méltatásával és a kortársak természet- és társadalomföldrajzi tanulmányaiival.

Tövissi József 1927. június 13-án a Maros-Torda vármegyei (jelenleg Maros megye) Székelykaskad községben született. Az elemi iskolát a szülőfalujában, a polgárit (1944) és a kereskedelmi középiskolát (1948) Marosvásárhelyen, az egyetemet (1952) Kolozsváron végezte, kitűnő eredménnyel. Diplomája megszerzése után az alma mater, az egyetemi földrajzi intézet munkatársa lett, ahol különböző beosztásban dolgozott 1990-ig, nyugdíjazásáig. Tanári pályafutása során természetföldrajzi (elsősorban geomorfológiai) előadásokat és gyakorlati foglalkozásokat tartott, de egy-egy szemeszterben, amikor a tanszéki érdekek megkívánták, más stúdiumokat is elvállalt (pl. módszertan, légifénykép-interpretáció). Színvonalas oktató és a tanszéki laboratórium-fejlesztő tevékenysége mellett folyamatosan foglalkozott az erdélyi tájak (pl. a Hargita, az Olt-völgy, a Persányi-hegység) tudományos feltárással és az aktuális – a természet- és környezetvédelem, a terület- és településfejlesztést szolgáló – témakörökkel. Kutatási eredményeit 1958-tól napjainkig hatvanál több tudományos dolgozat, könyvrészlet és önálló könyv foglalja össze. A szakmai publikációin kívül – tudós elődeit és példaképeit követve – tudománynépszerűsítő cikkeket is írt, s ezekből válogatva Hajdú-Moharos József gondozásában egy gyűjteményes kötete jelent meg Budapesten (1997).

Tövissi professzor gazdag életművének elválaszthatatlan része a tudományos közéleti és tudományszervező tevékenysége is. Számptalan konferenciát, tudományos szimpóziumot szervezett, előadásokat tartott, nemcsak szülőhazájában, külföldön is. Az 1989-es forradalom és rendszerváltozás után jelentős szerepet vállalt az Erdélyi Kárpát Egyesület és kapcsolódó intézményeinek újjászervezésében is. 1990-ben, amikor – az 1891-ben alapított és a diktatúra évtizedei alatt szünetelő – Erdélyi Kárpát Egyesület ismét megkezdte működését, Tövissi Józsefet elnökké választották. Az elnöki szerepkört – korára való tekintettel – egy ciklusra vállalta (1990-1994), s azóta az Egyesület tiszteletbeli elnöke. Tövissi József a Cholnoky Jenő Földrajzi Társaság és a Magyar Földrajzi Társaság Erdélyi Osztályának is aktív tagja. Tudományos munkássága elismeréseként több szakmai kitüntetésben részesült és az MTA köztestületi tagjává választották.

1992-ben meghívást kapott a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Földrajz Tanszékre, ahol a tavaszi szemeszterben speciális kollégiumot tartott. Tövissi professzor nagy érdeklődéssel kísért előadásainak tömörített anyagát a tanszék megjelentette *Erdély természetföldrajza* címmel (1993). A főiskolai előadásain részletesen foglalkozott a tájhasználat idő- és térbeli változásaival, a kultúrtáj-fejlődéssel, az antropogén ökológiai változásokkal, a természeti és kulturális örökség védelmével is. A tanszéki kollektíva részére előadást tartott a kolozsvári egyetem történetéről, az erdélyi magyar tudományosság kiemelkedő egyéniségeiről, a romániai földrajztanár- és geográfusképzés helyzetéről. E témakörből tartott előadásai később a Földrajzi Közleményekben és a Magyar Földrajzi Múzeum időszaki kiadvány-sorozatában jelentek meg. A magyar honfoglalás 1100. és államalapítás 1000. évfordulója alkalmából a nyíregyházi Földrajz Tanszék 1995-2004 között nemzetközi konferencia-sorozatot rendezett, ahol Tövissi József is vállalt előadást, például az erdélyi ásvány- és gyógyvizekről. A Persányi-hegység geomorfológiai vizsgálatairól Budapesten, a Kárpát-medencei magyar professzorok

kétnapos találkozóján tartott előadást, melyet több magyarországi felsőoktatási intézetben is megismételt.

Dr. Tövissi József eddigi életműve, tanári, természetföldrajzi, tudománytörténeti kutató munkája és tudományos közéleti tevékenysége jelentős hozzájárulás az egyetemes magyar földrajztudomány fejlődéséhez. Nyolcvanötödik születésnapja alkalmából – kissé megkésve – e helyen is tisztelettel és szeretettel köszöntjük: jó egészséget, élet- és alkotóenergiát, boldog, hosszú életet kívánunk.

Frisnyák Sándor, Budapest/Isaszeg/Nyíregyháza

Beszámoló az
**Új eredmények a Magyar Tudományos Akadémia által támogatott
 földtudományi kutatások köréből**
 című tudományos ülésről

Február 13.-án került sor az MTA Földtudományok Osztályának hagyományos évi tudományos ülésére az akadémia Széchenyi téri székházában. A Demény Attila, az MTA levelező tagja által megnyitott eseményen hét, a földtudományok és ezek határtudományai területének köréhez kapcsolódó kutatásba kaphattunk betekintést.

Sorrendben az első, *A méretarány szerepe az erózió vizsgálatában* című prezentáció – szerzői Jakab Gergely és Madarász Balázs – egy OTKA támogatásban részesített kutatási téma eredményeit tartalmazta. A szerzők a Tetves-patak vízgyűjtő területén talajeroziós kutatásokat végeztek, ahol a felhalmozódási térszíneken lerakodott üledékeket vizsgálták, majd a vonalas erózió hatását tanulmányozva a felszabdaltsági mutató országos térképét alkották meg. Mindezek alapján viszonylag triviálisnak is mondható következtetésre jutottak, mely szerint minél nagyobb a lépték, annál nagyobb anyagmennyiség mozdul meg, és annál kisebb a nettó erózió mértéke.

A második előadás a *Dunai parti szűrésű vízbázisok izotóp-geokémiai vizsgálata* (előadója Kármán Krisztina, társszerzők: Fórizs István és Deák József) elnevezésű kicsit a vegyészet irányába „lejtett”. A nemzetközi Atomenergia Ügynökség által finanszírozott – *Using Environmental Isotopes for Evaluation of Streamwater/Groundwater Interactions in Selected Aquifers in the Danube Basin* elnevezésű – projekt keretében a szerzők a Budapest vízellátását biztosító, stratégiaileg igen nagy fontosságú, 320 ezer m³/nap hozamú szentendrei, továbbá a szigetközi parti szűrésű vízbázisokat és a kutak vizének eredetét trícium koncentrációjuk és oxigén izotóparányaik felhasználásával vizsgálták. Megállapítható – mutatott rá az előadó –, hogy a szentendrei víztartalék hosszú szivárgású vízbázis jellegű. A Szigetköz esetében – az 1953 és 1963 között lejajlott magas légköri robbantások következtében a Dunába történő vizek magas trícium-koncentrációja jelentett kiindulópontot – sikerült megállapítani, hogy a folyóból való szivárgás minimális ideje 17 év, az átlagos 45 év, maximális ideje pedig 75 év. Természetesen a Dunától való távolság határozza meg a szivárgási időt.

Kereszturi Ákos extraterresztrikus-planetológiai tematikával következett: tanulmánya *Földtudományi módszerekkel a Földön kívüli víz nyomában* címet kapta. Mivel a Mars felszíne

minden más égitestnél jobban hasonlít a Földéhez, ezért kutatására nagyobb figyelmet kellene fordítani – mutatott rá az előadó –, ugyanis analógiák állíthatók fel a két bolygó keletkezésével és alakulásával kapcsolatban. Az OTKA, az ESA-ECS és az MTA infrastruktúra pályázatát is elnyerő kutatás két fontos célt tűzött ki maga elé: egyrészt a Földön kívüli víz előfordulásának feltérképezését, másrészt a Mars kutatása révén a földtudományi jelenségek jobb megértését. A csillagászatban zömmel laikus hallgatóság érdekesítő prezentációt hallhatott a Marson található vízelőfordulások típusairól, a kutatások során használt szofisztikus módszerekről, valamint a vízformák ismereteinek birtokában történő különböző földtudományos folyamatok rekonstrukciójáról. Előadása végén Keresztúri Ákos a német és francia partnerrel tervezett jövőbeli kutatási terveit is felvázolta. (Kicsit vacillálok azon, hogy egyáltalán lesz-e még Mars nevű bolygó a Robert McNaught által a tavaly decemberben felfedezett C/2013 A1 nevű üstökös pályáját ismerve – de főjön ez okból kifolyólag a csillagászok agyvize.)

A kéregdeformáció és a szélrózió szerepe a Dunántúl felszínalakulásában, avagy mióta fújja a szél a Káli-medence kötengereit? című előadás szerzői – Fodor László, Csillag Gábor, Ruzsiczay-Rüdiger Zsófia, Sebe Krisztina – a dunántúli meridionális völgyek kialakulásának több mint egy évszázada zajló vitája után kívántak pontot tenni. Elemzésük igen alapos körülményekről és tudományos megalapozottságról tanúskodik. A Zalai-dombság vidékén készített szeizmikus reflexiós szelvény alapján megállapíthatóvá vált, hogy a 19 millió évvel ezelőtt lerakodott pannon-medencei szinrift fázishoz kapcsolódó üledékeket 12-5 millió éve posztrift üledékek deponálása követte, majd az 5-0 millió éves intervallumban gyűrődéses kiemelkedés és aktív kéregváltozások zajlott le. A Balaton alatt további fiatal deformációk találhatóak, és e folyamat jelenleg is zajlik, amit a Berhida környékén lezajlott földrengések is bizonyítanak. A meridionális völgyek kialakulásával kapcsolatban megállapítható – a dreikanterek jelenléte, a jardangok és szélcsatornák egymást váltó látványa is ezt támasztja alá –, hogy a formákat kialakító uralkodó felszíni forma csakis a szél lehetett. E felszíni formák genezisének idejét a kozmogén izotópokkal (Be_{10} , C_{14} , Ca_{41} , Ne_{21} , Al_{26} , Cl_{36}) való kormeghatározás módszerével sikerült megállapítani. Ezek koncentrációja alapján a Káli-medencében a kitettségi korra vonatkozó adatok a következőképp alakultak: Kelemenkö 1,5 millió év, Kőmagas 900 ezer év, Salföld esetében pedig 300 ezer év. Következésképp megállapítható, hogy a Dunántúl északi részének felszínét 4 millió éve a vulkánosság fő fázisa, 3-4 millió éve a kéregdeformáció, illetve 1,5 millió éve a szélrózió alakította, és zömmel ezen erők együttes tevékenysége révén alakult ki a mai változatos felszíni formakincs.

Az MTA – PE Levegőkémiai Kutatócsoportja és a PE Környezettudományi Intézet munkatársai (Hoffer András, Tóth Ádám, Kósa Ilona, Pósfai Mihály, Gelencsér András) által *Légekőri kátránygömbök (tar balls) képződése és tulajdonságai* címen bemutatott kutatási projekt a globális éghajlati kényszer komponenseinek tulajdonságait vette górcső alá. A kutatás az 1750 és 2005 közötti időszakra végzett légekőri koromrészecskékkel (Black Carbon – BC) kapcsolatos felmérés eredményeit tekinti kiindulópontnak, mely szerint bebizonyosodott, hogy az analizált részecskék jelentős mértékben hozzájárulnak a klímaváltozáshoz a látható fény abszorpciója révén. Hasonlóan a BC-hez éghajlat-módosító hatású a barna felhők jelenléte is, melyek összetételében jelentős mértékben – néha 80%-os arányban is – előfordulnak a kátránygömbök. A prezentációból megtudjuk, hogy a légekőri kátránygömbök gáz-részecske átalakulással, pirolízis során keletkeznek, összetevőik a szén, a nitrogén és az oxigén, igen nagy széntartalmúak, továbbá homogének és nincs magjuk. Ázsiában főleg a biomassa égetése során jönnek létre. Ezeknek az egyedi aeroszol részecskéknek a tanulmányozása a klíma- és környezeti modellekben felhasználható adatokat nyújthat az egyes részecsketípusokról. Egészségügyi hatásukat még nem elemezték, ez további kutatások témája lehet.

Geológiai témához térünk vissza annak kapcsán, hogy az MTA Őslénytan Kutatócsoportja az idén ünnepli tevékenységének tízedik évét. Magyar Imre prezentációja Az

élővilág és a környezet változásai a pannóniai korszakban címet kapta. A szerző rámutatott, hogy zömmel úgy ismerik a pannont, mint a Kárpát-medencét a mio-pliocénben elborító szürke sarat. Jelentősége azonban sokkal nagyobb, mert kiterjedése igen nagyfokú volt, meghatározta a mai környezeti állapot és a domborzati formák kialakulását (például az Ős-Duna iránya), létrehozott egy különleges pannón-tói állat- és növényvilágot, és nem utolsósorban a késői neogén globális környezeti változásai (például a monszun-rendszer intenzitása, az Antarktisz jégtakarójának hízása) révén jelenleg még fel nem tárt éghajlati hatásokat generált.

Végül a negyediknek beharangozott, de az előadók késése miatt időben kicsit csúszott előadásra került sor (*Az atmoszféra-hidroszféra kölcsönhatások leképeződése a gravitációs észlelésekben*). A szerzők – Papp Gábor, Szücs Eszter, Battha László, Benedek Judit mindnyájan az MTA CSFK Geodéziai és Geofizikai Intézet munkatársai – gravimetriai méréseket végeztek elsősorban a parti és a nyíltvízű hullámok (Északi-tengerről van szó) generálta mikroszeizmikus zajhatásokkal kapcsolatosan. A Sopronbánfalvi Geodinamikai Observatóriumban mért zajszint-változások alapján pedig megpróbálták összefüggéseket találni az árapály hatása és a mikroszeizmikus zaj között.

Zárszóként Vörös Attila, az MTA rendes tagja, az MTA Földtudományok Osztályának elnöke kiemelte az elhangzott előadások sokszínű, mélyreható és változatos jellegét, megköszönte az előadók fáradtságos munkáját, a hallgatóság érdeklődését és jelenlétét, végül kifejezte reményét, hogy az évtizedes hagyományok alapján a továbbiakban is sor kerül majd a tudományos eredményeket bemutató ülésre.

Szalma Kata, Budapest/Lille

A Mester....elment ... a Cegléd – Szeged – Békéscsaba – Pécs állomásokat érintve

Emlékek Dr. Tóth József (1940-2013) egyetemi tanárol

Azt hiszem, hogy kevesen vagyunk olyanok, mint én, akik 27 évesen ismerhettük meg Öt. A rigorózus felvételi bizottság mögött ült két sorral, 1967-ben júniusában. S figyelte, hogyan felelünk a szóbelin. Tekintete, finom gesztusai, vagy ahogy ma másképpen mondják, a testbeszéde, segítséget adott és biztatást sugárzott. Később, mikor az előfelvételi katonaság után már tanárként megismerhettük 1968-ban, akkor is olyan volt. És olyan maradt haláláig. Segítő és biztató tekintetű ember. Tanár, Tudós és Apa, Nagyapa ...csupa nagybetűvel. Csoport-, Intézet- és Egyetemvezető. Iskolateremtő. A szakmáját és a hivatását a jobbítás szándékával gyakran gyötrődve szerető, kiváló ember.

Én az „első” és a „második” iskolájának voltam a növendéke. Huszonöt éven át. Ilyenkor, mikor egy Mester eltávozik az élők sorából – ilyen különleges pillanatokban – emlékek sora tolul a diák, a tanítvány, a kollega fejébe. S ott motoszkál a szomorú hír több irányból érkező vétele óta. Nem hagy nyugodni. Meg kell írni a jövő geográfusai számára, hogy igazán mitől is lettünk mi gazdagabbak, és a halála pillanatától valamennyien szegényebbek.

Talán az emlékező példákat sorolni a legmeggyőzőbb. Nagyon sokat lehetett Tőle tanulni, mint Tanártól. Igényességet és következetességet. Lehetett hallgatni Tóth József adjunktus Tanár Úrtól (magunk közt Tóth Jóskától) magas színvonalú, élvezetes, meggyőző, magával ragadó település- és világföldrajzi előadásokat. Aki akarta elleshette, hogy mindig minden „következő órára”, előadásra, (sőt, mint később megtudtam Tőle a vizsgáztatásra is) készülni kell. Érzékelti lehetett ezt akár az egyetemi tanulmányi kirándulási megálló adott „pillanatában” történő „laza” Tóth előadás során is. A korrekt és felelős osztályozás fontosságára is megtanított. A saját példájával. Mert az igazi tanár így nevel.

A világ tudományosságára való nyitottságot is ekkoriban tanultam el Tőle. Nagyon nagy dolog volt, 1971-ben, hogy a Nemzetközi Földrajzi Unió vezetésének döntése után hazánk volt az első szocialista ország, amelyik regionális IGU világkonferenciát szervezhetett. Akkor Ő, a szegedi események főrendezője, a világhírű tudósokból álló csapatot gardírozta Szeged környékén, három teljes napig. S mondta: Bálint jöjjön, segítsen maga is, mint hostess. Még a mából visszagondolva is csoda volt látni, hallani, érzékelti, hogy Kedvenc Tanárom a szakirodalomból már akkor ismeri a világ hozzánk is ellátogató híres agrár- és vidékföldrajzosait. Sőt szót ért velük. Élvezet volt szemlélni, átélni, hogy hogyan mutatja be nekik Szeged és vidéke geográfiáját, a tanyákat, a hagymásokat (és ma szinte hihetetlennek tűnik, de a külföldi professzorok kérésére az éppen abban az évben elhunyt Erdei Ferenc sírhantját Makón!). A nevezett kongresszus két napos tanulmányi kirándulásának legkritikusabb és szakmailag a legigényesebb magyar részvevője az a Lettrich Edit volt, akit a következő évben Tóth tanár úr kandidátusi munkahelyi vitáján hallhattunk ismét Szegeden. S akkor láthattuk Tanárunkat úgy is, mint vitázó, érvelő, védekező, majd néha az ismeretekkel felvértezten támadni is tudó tudóst. Az Alföld elkötelezett kutatóját. Aki saját, akkori három évtizednyi életéből pontosan tudta, hogy mit jelent az alföldiség. Hogy hogyan lehet tehetséggel és szorgalommal, következetes kitartással előrébb jutni, diplomát szerezni. Albérletekben lakva családot alapítani. Éjjelente egy szobában az egész családdal doktori értekezést és cikket írni, no meg készülni pontosan az egyetemi előadásokra. Vagy éppen a diákköri szemináriumokra, ahol bennünket is, külön odaadó munkával „segített rá” erre a szép, küzdelmes és nemes pályára. Ilyen diákköri „akciónk” volt, amikor 1973-ban Egerben közösen kerestük azokat a tehetséges fiatal munkatárs-jelölteket –

például Dövényi Zoltánt –, akikkel később, azon év szeptemberében Békéscsabán megalapítja a Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutató Intézetének Alföldi Kutatócsoportját.

Első munkahelye egyetemi szobájából távozva rám hagyta polcát és a kedvenc, állandóra kikölcsönzött könyvtári olvasmányait. S onnan kezdve számomra/számunkra egy különlegesen sikeres évtized következik. Igazi, vitathatatlan és máig ható tudományos eredményeket hozó műhelymunka. Ahol sistereg a szellem. Megbízásokat, plusz-munkát (és pluszjavadalmakat) szerez munkatársainak, lakásmegoldásokat keres és talál. Külföldre küld Bennünket. Publikálásra serkent. S mindezt olyan kellemes és emberbarát, alkotó légkörben, amiben egyszerűen nem lehetett nem teljesíteni. Szinte soha nem utasított. Úgy tett, cselekedett, mintha első volna az egyenlők közül. Maga járt elől. Ő is hozta a saját írását a műhelyvitára. Alig vártuk, hogy kicsit „beleköthessünk” a szövegébe. De ma már világos számomra, hogy Ő jól tudta: ezzel mi tanulhattunk a legtöbbet. Az igényes, pontos és közérthető szakszöveg fogalmazás fortélyait akkor sajátítottuk el jó néhányan. Tóth József, a Mester, akkor pontosan azt és úgy tette velünk, tanítványokkal, ahogy akkor nekünk arra jövőnk szempontjából a legjobb és legtávlatosabb módon szükségünk volt (s ma már nemcsak sejtem, hanem hiszem is, hogy oly módon, ahogy Vele nem tették egykoron).

Tudományszervező képessége is kiteljesedhetett. A Magyar Földrajzi Társaság Körösvidéki Osztálya, s persze az intézeti tudományos műhely is, szinte minden hónapban rendezett valamilyen vitát Békéscsabán. Az Alföldről, a tanyákról, Mezőberényről (a helyét kereső kisvárosról¹), a fejlődésben való megkésetttség, a hátrányos helyzet földrajzi problémáiról, vagy a határ-mentiség kérdéseiről.² Az erről írt közös cikkünk – miatta persze – ma is a második leggyakrabban hivatkozott írásom. A Közép-Békési Centrumok koordinált fejlesztését megalapozó kutatásokkal is messze megelőzte korát. S nyilván jól ismerte a kiválóan együttműködő holland városgyűről szóló tudományos és tervezési eredményeket. Megjelenik az *Alföldi tanulmányok*.

Pályáink egyik szép és feledhetetlen közös pillanata volt, amikor 1982 januárjában megvédhettem a Magyar Tudományos Akadémián kandidátusi értekezésemet. Aztán még majd egy évtizedet dolgoztunk együtt az MTA Regionális Kutatások Központjában. Ma is előttem van, ahogy Varsóban, jó sörök mellett nagy vitákat generált a Közép Európát lefedő „geográfia esernyőről”. Addig is, akkor is bámultam különleges földrajzi érzékét, ami nagyon mélyről, egyfajta természetes tudásból fakadt (és nyilvánvalóan abból a sok tanulásból, ami igazán mögötte volt, s az egyszerű, tehetséges alföldi ceglédi gyerek tudására folyamatosan ráakódott.) Rajz és rögtönző, debattóri képessége is lenyűgöző volt.

Sőt, Mesterré igazán az tette, hogy képes volt megtanítani, sőt át is adni ezeket a készségeket azok számára, akik hajlandók voltak befogadni azokat.

Negyedszázad után, számomra az addig igazán szoros együttműködésünkön alapuló közös útjaink jórészt elválnak. A következő két évtizedben, hál’ Istennek másokat tudott részesíteni – gondolom az általam fentebb soroltakhoz hasonló – élményekben, szakma- és hivatásszeretben, tudásban, tudományos módszertanban, büszke emberi és tanári tartásban, fanyar humorának morzsáiban...

S e sorok írójának, részben az Ő jóvoltából is, és sokak, mások támogatásával megadatott, hogy Kecskeméten két évtizedig magam is létrehozhassak és vezethessek egy kis kutatóműhelyt. Amelynek belső elvei és szabályai jórészt megegyeztek azzal, amit Mesteremtől tanultam. És jól működtek itt is. Ami a tudományunk hasznosíthatóságába vetett hitünket megrendítette kissé, az

¹ Már a cím is felindulást keltett a hatalmi elit köreiben. Mi az, hogy kisváros, mikor jogilag Mezőberény nem város? Mi az, hogy keresi a helyét, mikor a szocializmusban minden a helyén van!

² TÓTH József, CSATÁRI Bálint: Az Alföld határmenti területeinek vizsgálata. In: *Területi Kutatások*. 1983/6. 78-92.

egy másik világ eljövetele. Sajnos jobb nem lett. Sem az Alföld és társadalmának helyzete, sem a geográfiáé. De akkor is úgy érzem, nem volt hiábavaló, amit tettünk. Mert Tóth Józsefnek és tanítványainak a művei elővehetők, olvashatók, használhatók, megújíthatók, meghaladhatók. Azok és olyanok lesznek képesek erre, akik rászánnak egy életet, és akik fel akarnak nőni a Mesterhez.

Életem során csak két tanárom használta ezt a kifejezést, úgy általános megszólításként, a diákjai, a tanítványai felé. Az egyik Tóth József volt. Aki, lehet, hogy kevesen tudják, humoros pillanataiban limerikeket is írt. Olyan, a régi angol polgári miliő hagyományiból eredő ötsoros versikéket, amiben van személy- és tulajdonnév, valamint földrajzi név is, és egy csipetnyi élc. Az e sorokat író tanítvány, egy effélével kísérel meg elköszönni Tőle:

*A Duna – Tisza közén egy nagy, tanyás város Cegléd,
Ahonnan Tóth Jóskát Szegedre repítette a tehetség,
Nagy geográfus lett ott, tanár, kutató és apa,
Majd jött a csoportalapítás és Békéscsaba.
A pécsi tudós nagyapaság után, most miért e sietség?*

Csatári Bálint, Kecskemét/Szeged

Nem csak a Bihar

Barta Károly – Tarnai Tamás (szerk.):
A Nyugat-Mecsek karsztja.

GeoLitera, SZTE TTIK Földrajzi és Földtani
 Tanszékcsoport, Szeged, 2012. 185 p.

A kötet szerkesztői a Nyugat-Mecsek kutatási eredményeit gyűjtötték össze, amelynek gerincét az utóbbi két évtized szegedi indíttatású vizsgálatait adják. Aki egy hagyományos monográfiára számít a cím kapcsán, azt csalódás fogja érni, viszont erre a szerkesztők is felhívják a figyelmet az előszóban: *Tudjuk azonban, hogy a kép így sem lehet teljes, de reméljük, hogy a könyv forgatói megtalálják az őket érdeklő témaköröket, vagy hivatkozások formájában további szakirodalomra bukkannak e könyv lapjain keresztül.*

A könyv fő értéke, hogy a szerkesztők összegyűjtötték az elszórtan, különböző helyeken, sokszor nehezen elérhető kutatási eredményeket. Ennek természetesen az is következménye, hogy a mű nem egységes, hanem elkülönülő, sokszor egymáshoz egyáltalán nem kapcsolódó fejezetekből áll, amelyek stílusa, szakszóhasználata eltérő, de 19 szerző esetén ezen nem kell csodálkozni.

A kötet öt részből áll, amelyekben az egyes fejezetek egy-egy kutatást ismertetnek.

Az első rész a vizsgált terület kutatástörténetét, földtani felépítését és röviden karsztos fejlődését taglalja. E résznél szerencsés lett volna a régebbi – az 1989-es Nemzetközi Negyedkori Konferencia előtti – szakirodalom nevezékét a napjainkban használt nevekkal helyettesíteni, hiszen a *helvétii emelet* fogalmát az utóbbi évtizedekben végzett földtudományi szakemberek nem használják, illetve nem is ismerik e kifejezést.

A második rész egy több mint fél évszázados kutatómunka nehézségeibe és felemelő pillanataiba enged betekinteni az olvasót, és ismerteti meg a mecseki barlangkutatás hőskorát. E rész négy fejezete a karszthidrologiai kutatásokat foglalja össze.

A harmadik részben speciális anyagvizsgálatok kerülnek terítékre, így olvashatunk egy fejezetet a karszt talajainak nehézfémterheléséről, egyet a mecseki barlangokban folyó radonmérésekről, illetve az Abaligeti-barlang kitöltésviszonyairól.

A negyedik rész az *Élővilág* címet viseli, de szerencsésebb lett volna a *Fejezetek a Nyugat-Mecsek élővilágából* elnevezés, hiszen igaz, hogy áttekintő képet kapunk a növényvilágról és egy fejezetben megismerkedhetünk a töbrök különleges növényzetével is, de az állatvilágról nem kapunk áttekintő képet, hanem csak egy szűk szeletkével ismerkedhetünk meg, a Styx-patak faunisztikai vizsgálat keretében.

Külön részt kapott a természetvédelem, amelyben egy rövidke fejezet a Nyugat-Mecsek Tájvédelmi Körzet természeti értékeit ismerteti.

A könyv végére érve, sok érdekes eredménnyel ismerkedtünk meg, átfogó képet kaptunk a területen végzett kutatásokról, de azért marad egy kis hiányérzet az olvasónak. A cím alapján a karsztok teljes körű bemutatására számíthatunk, mégsem találunk olyan fejezetet, amely a karsztok felszíni viszonyaival, karsztmorfológiával foglalkozik. Bízunk benne, hogy a következő kötetben már ezekről a kutatásokról is olvashatunk majd!

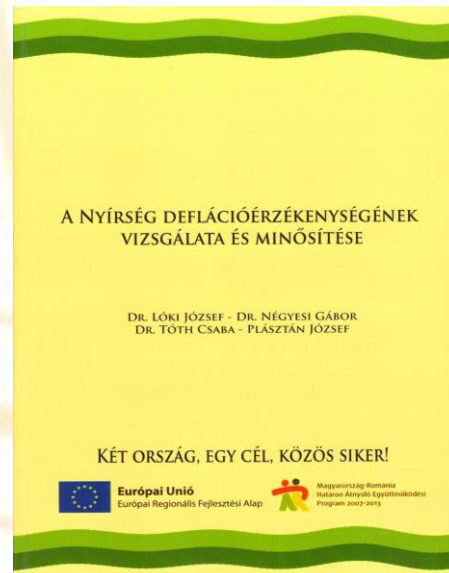
Mari László, Budapest

Debreceni ajánló

Lóki József (szerk.): *A Nyírség deflációérzékenységeinek vizsgálata és minősítése*. Debrecen, 2012

Demeter Gábor (szerk.): *A Nyírség környezetminősítése vízellátottság szempontjából*. Debrecen, 2012

Szabó Gergely (szerk.): *A Sustainability Index model kidolgozása és alkalmazása a Nyírségben és a Bihar-hegységben*. Debrecen, 2012

Az elmúlt évben, Debrecenben megjelent háromkötetes mű a Debreceni Tudományegyetem által koordinált HURO 0901/135/2.2.3. sz., *A Bihar-hegység és a Nyírség talajvédelmi stratégiájának kidolgozása az EU direktívák alapján* című pályázat támogatásával készült, s célja egy olyan tudományos alapokon nyugvó útmutatást adni a döntéshozók számára, mely segítségével az EU irányelvekhez maximálisan illeszkedő talajvédelmi stratégia valósítható meg.

A Nyírség talajvédelmi kihívásait a Lóki József és a Demeter Gábor által szerkesztett két kötet a területen jól ismert problémák szempontjából közelíti meg: az első kötet a szélerozió, míg a második a vízellátottság (víztöbblettől a vízhiányig) témakörére fókuszál. A Szabó Gergely által szerkesztett harmadik kötet pedig az EU-ban eddig egyedülálló kísérletet tesz a talajállapot alapján a Nyírség és a Bihar-hegység EU-támogatásra való jogosultságának térbeli kvantitatív értékelésére.

A deflációérzékenységről írott kötetet a szerkesztőn kívül olyan szerzők neve fémjelzi, mint Négyesi Gábor, Tóth Csaba és Plásztán József, közülük többen évek – ha nem évtizedek – óta a Nyírség elhivatott kutatói. A kötetben a szerzők korábbi publikációiból már ismert, alapos összefoglalót találunk a Nyírség természetföldrajzi viszonyairól, majd megismerkedhetünk a jelen kutatás előzményeivel és módszertanával. Külön kiemelném Borsy Zoltán akár 50 évnél is idősebb archív felvételeit, illetve a klasszikus szél- és vízeróziós méréseken (szélcsatorna, öntözés, terepi eróziós tűk stb.) túlmutató kérgesedési vizsgálatokat. Ezek eredményei – mind a szemeloszlásbeli differenciák, mind a mikropenetróméteres ellenállások – újszerűnek tekinthetők a hazai eróziós kutatásokban. Szintén kiemelendőnek tartom a mezővédő erdősávokról írt részletes irodalmi áttekintést, illetve a saját méréseken alapuló állapotfelmérést. A szerteágazó terepi és laboratóriumi vizsgálatokon, korábbi adatbázisokon, illetve távérzékelésen alapuló eredmények megalapozzák a Nyírség talajainak kritikus indítósebességeit és potenciális erodálhatóságát ábrázoló térképek megszerkesztését, melyek gyakorlatilag a talajok mechanikai összetételével mutatják a legszorosabb kapcsolatot. Az említett fizikai féleség mellett a CORINE felszínborítási térképét is figyelembe véve a szerzők megszerkesztették a Nyírség potenciális szélerozió-veszélyeztetettség térképét is.

A Nyírség környezetminősítéséről szóló második kötet a vízellátottságot állítja a középpontba, megalapozva ezzel a fenntarthatósági index meghatározását. Túri Zoltán tollából megismerhetjük a Nyírség tájfejlődését, az egyre növekvő antropogén befolyást, kiemelve az utóbbi évszázadok vízrendezését. A Nyírség vízrajzát az EU Víz Keretirányelv szellemében definiált tervezési alegységek szerint mutatja be. Értékes információkat kapunk az emberi tájatalakítás eredményeképpen létrejött mai növényzeti képről is. A legmodernebb távérzékelési módszerekkel, SPOT és LANDSAT felvételek segítségével megszerkeszti 2000 tavaszára a Nyírség belvízelöntési és a települések belvíz-gyakorisági térképét.

A következő fejezetekben Szabó Gergely, Demeter Gábor és Négyesi Gábor társszerzőségével megismerkedhetünk a Nyírség 100 méteres felbontású digitális domborzatmodelljével, a segítségével lehatárolt részvízgyűjtőkkel és a lefolyási viszonyokkal, valamint a csapadék – vízállás – vízhozam összefüggéseivel, térbeli és időbeli változásaival, trendjeivel. Ez utóbbi vizsgálatok akár 50-55 éves időintervallumot is felölelhetnek, és eredménytérképeik közvetlenül a *Sustainability Index Model* (SIM) inputjait képezik. E két fejezetből külön kiemelendő a DDM alapján készített depresszió-térkép és a tényleges belvízelöntési térkép összevetése.

A Nyírségre koncentrált kutatások mellett a kötet záró két fejezetében Várallyay György munkájaként megismerkedhetünk hazánk talajainak vízgazdálkodási tulajdonságaival, a vízháztartás szabályozási lehetőségeivel, illetve a Nyírség talajaival és aszályérzékenységeivel. A Nyírséget is sújtó szélsőségesen vízhiányos helyzetek kezelésére adott megoldásai túlmutatnak a vizsgált középtáj határain, bátran alkalmazhatók egyéb homokterületeinken, a Duna-Tisza közti hátságon és Belső-Somogyban is.

A Szabó Gergely által szerkesztett *A Sustainability Index model kidolgozása és alkalmazása a Nyírségben és a Bihar-hegységben* című kötet népes szerzőtáborában már megtaláljuk a projekt határon túli résztvevőit is. A könyv első fejezetében megismerkedhetünk a két mintaterület természetföldrajzi viszonyaival, majd a második és harmadik fejezetben részletes áttekintést kaphatunk a felhasznált alapadatokról, a belőlük felépített térinformatikai adatbázisról és a hozzájuk tartozó módszertanról is. Külön kiemelendő a gazdag statisztikai arzenál (függetlenségvizsgálat, diszkriminancia- és korrespondencia-analízis stb.), mely segítségével leválogathatók, illetve generálhatók azok a paraméterek, amelyek a Sustainability Index Model inputjait jelentik – átlépve ezzel a negyedik fejezetbe. Örömmel olvastam volna itt bővebben arról, hogy az SRTM-ből származtatott adatokon kívül milyen egyéb bemeneti paramétereket használtak fel a Bihar-hegység SIM-kartogramjának elkészítéséhez. Ettől eltekintve a könyv egyik legfontosabb értékének tekintem e módszertan kidolgozását, mely a két területen túllépve bárhol alkalmazható az EU-ban.

A kötet lezárásaként diverzitásvizsgálatokkal ismerkedhetünk meg az ötödik fejezetben. Bár az erdő- és gyepterületeken végzett cönológiai felvételezések értékes és hasznos részét képezik a könyvnek, nem teljesen illenek a kötet tematikájába.

Ajánlom e három kötetet a téma iránt érdeklődő szakembereknek, uniós, illetve lokális szinten is a döntéshozóknak, és nem utolsósorban a síkvidéki Nyírségben, illetve a jobbára erdővel borított Bihar-hegységben gazdálkodók számára, s hiszem, hogy a mezőgazdasági szempontú minősítésre alkalmas SIM megismerése ösztönözní fogja őket a cross-compliance betartására.

Barta Károly, Szeged

Tudományos és oktatási események

Itthon

2013. május 23-24. **Térinformatikai Konferencia és Szakkiállítás – Az elmélet és gyakorlat találkozása.** Debrecen

<http://tudkonf.hu/terinformatikai-konferencia-es-szakkiallitas-az-elmelet-es-gyakorlat-talalkozasa/>

2013. május 23-24. **Régiók fejlesztése .** Pécs

<http://portal.ktk.pte.hu/hirek/1549>
bach@ktk.pte.hu

2013. június 13-15. IX. Kárpát-medencei Környezettudományi Konferencia. Miskolc

www.hidrotanszek.hu
karp.medencei.ktkonf2013@gmail.com

2013. június 27-28. **Territorial Cohesion in Europe. International Conference for the 70th Anniversary of the Transdanubian Research Institute.** Pécs

<http://www.rkk.hu/en/topicalities/international-conference-for-the-70th-anniversary-of-the-transdanubian-research-institute.html>

2013 októbere. **Régiók a Kárpát-medencén innen és túl.** Kaposvár

Információ: gulyas1@t-online.hu

2014 novembere. **Magyar Politikai Földrajz Konferencia,** Pécs

Információ: pnorbert@gamma.ttk.pte.hu

Külföldön

2013. június-12-18. **Summer School Course on Transitions in Landscape and Land Use.**

Leszbosz, Görögország

<http://www.volante-project.eu/news/119-volante-summer-school-first-announcement.html>

2013. március 22-23. **Air and Water Components of the Environment. Conference Dedicated to World Meteorological Day and World Water Day.** Kolozsvár, Románia.

<http://aerapa.conference.ubbcluj.ro/>

2013. április 1-5. **V Convención Cubana de Ciencias de la Tierra (Vth Cuban Earth Science Convention).** Havanna, Kuba

<http://www.cubacienciasdelatierra.com/>

2013. április 22-26. **35th International Symposium on Remote Sensing of Environment.**

Peking, Kína

<http://www.isrse35.org/>

2013. május 9-10. **Energy and Environment: bringing together Economics and Engineering.** Porto, Portugália

<http://www.fep.up.pt/conferences/icee/>

2013. május 9-11. **Geography: Linking Tradition with Future**. Brugge, Belgium

<http://eurogeography.eu/conference/2013-bruges/bruges2013.html>

2013. május 13-16. **Geospatial World Forum**. Rotterdam, Hollandia

<http://www.geospatialworldforum.org/>

2013. május 21-24. **BIOHYDROLOGY 2013**. Landau, Németország

<http://www.biohydrology2013.de/>

2013. június 24-27. **1st International Workshop on Agricultural and Environmental Information and Decision Support Systems**. Ho Si Minh-város, Vietnám

<http://deas.irstea.fr/aeidss2013/>

2013. június 24-27. **Eight International Conference on Geographical Analysis, Urban Modeling, Spatial Statistics**. Ho Si Minh-város, Vietnám

http://www.unibas.it/utenti/murgante/geog_an_mod_13/index.html

2013. július 2-7. **GI Forum 2013 – Creating the GISociety**. Salzburg, Ausztria

<http://www.gi-forum.org/>

2013. július 8-13. **Davos Atmosphere and Cryosphere Assembly 2013**. Davos, Svájc.

http://www.wsl.ch/dienstleistungen/veranstaltungen/veranstaltungskalender/daca13/index_DE

2013. július 21-26. **International Geoscience and Remote Sensing Symposium – IGARSS 2013**. Melbourne, Ausztrália

<http://www.igarss2013.org/default.asp>

2013. augusztus 25-30. **26th International Cartographic Conference**. Drezda, Németország

<http://www.icc2013.org/?node=1>

2013. szeptember 4-7. **International Workshop of Acoustic and Seismic Monitoring of Bedload and mass Movements**. Zürich/Birmensdorf, Svájc

http://www.wsl.ch/dienstleistungen/veranstaltungen/veranstaltungskalender/bedload_massmovements/index_EN

2013. szeptember 16-20. **7th International Conference of the Urban Soils Working Group, SUITMA**. Torun, Lengyelország

<http://www.suitma7.umk.pl/>

2013. szeptember 22-27. **8th Conference on Sustainable Development of Energy, Water and Environment Systems**, Dubrovnik, Horvátország

<http://www.dubrovnik2013.sdewes.org/>

2013. október 7-11. **International Snow Science Workshop**. Grenoble/Chamonix, Franciaország

<http://www.issw2013.com/>

2013. november 4-8. **AfricaGIS 2013 Conference and GSDI 14 World Conference**. Addis Abeba, Etiópia

<http://www.gsdi.org/gsdiconf/gsd14/>

2013. november 6-7. **Global challenges in Public Private Partnerships: cross-sectoral and cross-disciplinary solutions.** Antwerpen, Belgium

http://www.ua.ac.be/main.aspx?c=*TPR&n=112187

2014. június 8-13. **World Congress of Soil Science – Soils Embrace Life and Universe.** Csedzsu-sziget (Jeju), Dél-Korea

<http://www.20wcss.org>

